

סימן א. צמר המדובלל, כה - כו ע"א

מתני'. שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, עקביא בן מהללאל מתיר, וחכמים אוסרין, דברי ר' יהודה, אמר לו ר' יוסי: לא בזה התיר עקביא בן מהללאל, אלא שער בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך מת, בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין. צמר המדולדל בבכור, את שנראה עם הגיזה - מותר, ואת שאינו נראה עם הגיזה - אסור.

... אמר רב נחמן: הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבבירתא כוותיה, דתנן שער בכור בעל מום שנשר, והניחו בחלון ואחר כך שחטו - עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין. אמר רב נחמן בר יצחק: מתניתין נמי דיקא, דתנן צמר המדולדל בבכור, את שנראה עם הגיזה - מותר, ואת שאינו נראה - אסור מני?

אלימא ר' יוסי, ובמאי?

- א. אלימא בשחטו - בין עקביא בין רבנן אידי ואידי משרא שרי,
- ב. ואלא במת ואי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי!
- ג. ואי עקביא איפכא מיבעיא ליה, נראה עם הגיזה - אסור, דמיתה קאסרה ליה, אינו נראה עם הגיזה - מותר, דמעיקרא תלישו!

אלא פשיטא - ר' יהודה; ובמאי?

- ד. אלימא במת - בין לעקביא בין לרבנן אידי ואידי מיסר אסרי!
- ה. אלא לאו בשחטה, ואי עקביא - אידי ואידי משרא שרי!
- ו. אלא לאו רבנן היא, ושי"מ: בשחטו פליגי, שי"מ,

רקע

דין שיער בכור בע"מ שנתלש מחיים תלוי בשלושה משתנים (הערכים הימניים לחומרא):

1. סופו של הבכור [נשחט / מת]
2. מחלוקת תנאים קדומה [עקביא בן מהללאל / חכמים]
3. מחלוקת תנאים מאוחרת [רבי יוסי / רבי יהודה]

רבי יהודה

חכמים	עקביא	
אסור	מותר	נשחט
אסור	אסור	מת

רבי יוסי

חכמים	עקביא	
מותר	מותר	נשחט
אסור	מותר	מת

[טבלאות אלו מופיעות כבר במהד' שוטנשטיין. אנו נשתמש בהן כדי להסביר את מהלך הסוגיא בדף כו בנוגע לסיפא של המשנה]

הסיפא של המשנה - צמר המדובלל

המשנה תולה את דין הצמר בשייכותו לגיזה: אם הוא נראה עם הגיזה מותר, ואם לא אסור. ומכאן, שהצמר שנשר מחיים כשלעצמו היה צריך להיות אסור, אלא שכיוון שהגיזה שלאחר מיתה מותרת – אם הוא נראה עמה גם הוא מותר. כדי למצוא מקרה בו הצמר שנתלש מחיים אסור והגיזה מותרת, יש לחזור לטבלאות, ולמלא בהן כעת את דין הגיזה:

רבי יוסי			רבי יהודה		
נשחט	עקביא	חכמים	נשחט	עקביא	חכמים
מותרת	מותרת	מותרת	מותרת	מותרת	מותרת
מת	אסורה	אסורה	מת	אסורה	אסורה

ניתן לראות שבניגוד לדין הצמר שנתלש מחיים שתלוי כאמור בשלושה משתנים, דין הגיזה שלאחר מיתה תלוי במשתנה הראשון בלבד: בכור בע"מ שנשחט צמרו מותר, ובכור בע"מ שמת צמרו אסור (נקבר).

כעת נאחד את שני הדינים, דין הצמר מחיים (נכנה אותו בטבלה: שיער) ודין הגיזה שלאחר מיתה (נכנה אותה בטבלה: גיזה) באותן טבלאות:

רבי יוסי			רבי יהודה		
נשחט	עקביא	חכמים	נשחט	עקביא	חכמים
שיער: מותר	שיער: מותר	שיער: אסור	שיער: מותר	שיער: מותר	שיער: אסור
גיזה: מותרת	גיזה: מותרת	גיזה: מותרת	גיזה: מותרת	גיזה: מותרת	גיזה: מותרת
מת	שיער: מותר	שיער: אסור	מת	שיער: אסור	שיער: אסור
גיזה: אסורה	גיזה: אסורה	גיזה: אסורה	גיזה: אסורה	גיזה: אסורה	גיזה: אסורה

אם נחפש כעת משבצת שתתאים ל'דרישות' של הסיפא, שיער אסור וגיזה מותרת, נמצא אותה רק בטבלה של רבי יהודה – המשבצת השמאלית עליונה. ומכאן ראייה שהלכה כרבי יהודה.

מהלך הסוגיא

כעת נמקם את השלבים השונים בסוגיא במשבצות המתאימות:

סעיפים א-ג, הטבלה של רבי יוסי

סעיף א: שורה עליונה; סעיף ב: משבצת שמאלית תחתונה; סעיף ג: ימנית תחתונה.

סעיפים ד-ו, הטבלה של רבי יהודה

סעיף ד: שורה תחתונה; סעיף ה: משבצת ימנית עליונה; סעיף ו: שמאלית עליונה.